

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ
Εθνικό και Καποδιστριακό
Πανεπιστήμιο Αθηνών

Χριστολογικές Μαρτυρίες της Παλαιάς Διαθήκης

Ενότητα 4: Πίστη και σήμερα

Σωτήριος Δεσπότης

Θεολογική Σχολή, Τμήμα Κοινωνικής Θεολογίας

Μια «προφητική» ανάγνωση της πίστης μας σήμερα

Ο όρος *πίστις* (π.) δεν χρησιμοποιούνταν στον ελληνικό κόσμο για να δηλώσει τη σχέση-το δεσμό του ανθρώπου με τον Θεό ή/και την Τύχη¹. Ειδικά στους παπύρους που αντικατοπτρίζουν την καθημερινότητα, αναφερόταν στον εταίρο, τη σύζυγο, το δούλο, τον άγγελο και κατεξοχήν τον φίλο. Δήλωνε κάποιον αξιόπιστο και σχετιζόταν κατεξοχήν με τις εγγυήσεις που παρέχει (εκτός των άλλων και) ο λόγος του. Και στην Π.Δ. η π. δεν είναι «τεχνικός» όρος της «θρησκείας» του Γιαχβέ - Κυρίου. Οι Ψαλμοί π.χ. για να αποτυπώσουν τον δεσμό με την κατεξοχήν «γεννήτρια της ζωής» χρησιμοποιούν συνήθως τους όρους *φοβούμαι, ελπίζω, αλλά και ζητώ, γνωρίζω*. Συνήθως μάλιστα τα κείμενα της Π.Δ. ομιλούν για μη πίστη. Σε κάθε περίπτωση ποτέ δεν χαρακτηρίζεται η σχέση με τα «είδωλα» ως εναλλακτική «πίστη» αφού αυτά δεν έχουν πρόσωπο: αφτί για να εισακούουν τον «άλλον» και λόγο-ρήμα δημιουργικό για να «αλλάζουν» τις καταστάσεις. Τελικά η π. με τη σημασία που έχει στο νεοελληνικό λεξιλόγιο, καθιερώθηκε στην Κ.Δ. προφανώς στο πλαίσιο μιας νέας σχέσης με έναν Θεό Πατέρα και τον Υιό, τον *μάρτυρα τον πιστό* (Αποκ. 1, 5· 3, 14). Ας αναψηλαφήσουμε με αδρές γραμμές το «γενεαλογικό δέντρο» της πίστης στην Α.Γ. για να ανακαλύψουμε και εμείς οι πιστοί έναν «καθρέφτη» (πρβλ. «ύμνο της πίστης» Εβρ. 11):

1. Όταν γίνεται λόγος στην Π.Δ. για π., συνήθως (α) προηγείται περίοδος προσωπικής και συλλογικής κρίσης – αγωνίας², (β) αυτή (η π.) αφορά σε συγκεκριμένο λόγο του Θεού συνήθως μέσω ενός προφήτη που καταγγέλλει την απουσία απόλυτης εμπιστοσύνης στην δράση του Γιαχβέ ενώ (γ) συνδέεται με λύτρωση που παρέχεται ήδη στο εδώ και το τώρα αλλά και διανοίγει καινούργιες προοπτικές: **(i)** Ο **Άβραμ** έστρεψε τα νώτα στα είδωλα της πατρικής εστίας και μετά τη διεξαγωγή απελευθερωτικού πολέμου, ο Θεός του υπόσχεται απογόνους. Εκείνος, παρότι έχει το *όνειδος-στίγμα* της ατεκνίας, επιδεικνύει απόλυτη εμπιστοσύνη στο λόγο του Θεού ότι οι απόγονοί του θα μεγαλυνθούν όπως οι αστέρες του ουρανού: *ἐπίστευσεν τῷ Θεῷ καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην* (Γέν. 15, 6). Το *καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην* ανακαλεί την αποδοχή της λατρείας³ από τον Θεό και συνιστά μια πρώτη γεύση του ότι τελικά η π. υποκαθιστά τη θυσία, την ουσία κάθε θρησκείας. Τελικά η δικαιοσύνη/δικαίωση δεν συνίσταται (μόνον) στην εκπλήρωση εντολών αλλά στην εμπιστοσύνη προς τον Θεό των Πατέρων. **(ii)** Στο Έξ. 14, 31, ακριβώς πριν το πανάρχαιο άσμα της σωτηρίας «*Βοηθός και σκεπαστής*», σημειώνεται ότι μετά την θαυμαστή έξοδο/ απελευθέρωση από τη γη της δουλείας, ο λαός *φοβήθηκε τον Θεό και πίστεψε σε αυτόν και τον δούλο του, τον Μωυσή*. Ο Ψ. 105, 12 (Ο'), επεξηγεί ότι η πίστη ουσιαστικά αφορά στον λόγο του Θεού, ο οποίος δρα καταλυτικά στην ιστορία ακόμη και μέσω ενός *βραδύγλωσσου* προφήτη (πρβλ. Αρ. 14, 11· Ψ. 77, 32 Ο'). **(iii)** Παρομοίως και ο **Ησαΐας** (7, 9· 28, 16)⁴ μετά το εντυπωσιακό όραμα στη Σιών και την περί αναισθησίας, σκληρότητας και πάρωσης εντολή (κεφ. 6), πλησιάζει τον βασιλιά της Ιερουσαλήμ παραμονές του συροεφραιμιτικού πολέμου. Ο Άχαζ ενόψει πολιορκίας (734-3 π.Χ.), ως προνοητικός πολιτικός και στρατιωτικός, επιθεωρεί το υδραγωγείο τρέμοντας τη σαρωτική υπερδύναμη των Ασσυρίων. Ο «προφήτης της πίστης» του αναγγέλλει τη σωτηρία που του παρέχει ο Θεός των πατέρων ανακαλώντας την υπόσχεση στον Δαβίδ και στη Σιών (Β' Βασ. 7, 16· 23, 5). Συνδέει, όμως, τα χαράς *εναγγέλια* περί του «*Μεθ' ήμων ό Θεός*» - Εμμανουήλ με την πρόταση: *Αν δεν πιστεύετε,*

¹ Bultmann/ Weiser, *πίστη* ThWNT 6 193-230.

² Πρβλ. Ιωνά 3, 5· Ψ. 77, 22, 32 (Ο').

³ W.H.Schmidt-G. Selling, *Woerterbuch zur Bibel, Hamburg...*: Furche, ad loc.

⁴ Klaus Koch, *Οι Προφῆτες*, Μτφρ. Π. Αντωνοπούλου, Αθήνα: Άρτος Ζωής 2009, 247-250. 259-260.

δεν πρόκειται να μείνει τίποτε! Η κριτική στη γλοιώδη εξωτερική πολιτική γίνεται ακόμη πιο εξτρεμιστική στο λόγο για τον ακρογωνιαίο λίθο (που στα εβραϊκά ακούγεται όπως το παιδί): οι ανθρωπίνους συνασπισμοί δεν είναι παρά συμμαχία με τον θάνατο και συμφωνίες με τον Άδη: *Κάναμε την ψευτιά καταφύγιο και την απάτη κρυψώνα μας. Γι' αυτό ο Κύριος ο Γιαχβέ λέει τα εξής: «Ίδού θα θεμελιώσω στη Σιών έναν λίθο, έναν δοκιμασμένο λίθο. Ακρογωνιαίο λίθο τέλεια θεμελιωμένο. Όποιος πιστεύει σε αυτόν δεν θα υποχωρήσει».* (iv) Στον σύγχρονο αλλά νεότερο του Ιερεμία, **Αββακούμ** ο προφήτης περί το 600 μ.Χ. θρηνεί διότι βλέπει να κυριαρχεί απόλυτα και παγκοσμίως η Μεγάλη Δύναμη της Βαβέλ εφαρμόζοντας το άδικο. Όπως συμβαίνει και διαχρονικά με κάθε κατέχον, οι Ισχυροί επιβάλλοντας το δικό τους νόμο, που είναι ισχυρότερος του δικαίου, λεηλατούν σαν τον αετό όλους τους λαούς και σαρώνουν όλα τα φρούρια: *Πώς ο Άγιος και Δίκαιος επιτρέπει και ορίζει τέτοια τιμωρία; Η απάντηση είναι: Εάν αργήσει (η πραγματοποίηση του οράματος), περίμενε το/διότι ασφαλώς θα έρθει, δεν θα μείνει ανεκπλήρωτο. Ίδού ο φουσκωμένος από περηφάνια, η ζωτική του δύναμη δεν θα παραμείνει ευθεία εντός του (= δεν μπορεί να του δώσει σωτηρία) ενώ ο δίκαιος θα ζήσει λόγω της πίστεώς του. Για πόσο ακόμη θα εξαπατά ο πλούτος; Ο αλαζόνας δεν θα φτάσει στον στόχο του (2, 3-5). Στα συμφραζόμενα του κειμένου ο Αββακούμ [...] παράλληλα με την έννοια «αναμένω, προσδοκώ ανυπόμονα», η λέξη «πίστη» αναφέρεται στην πραγματοποίηση μιας συγκεκριμένης προφητείας (στ. 3) και εννοεί το ίδιο είδος εμπιστοσύνης το οποίο απαιτεί ο Ησαΐας (7, 9)⁵.*

2. Μετά την άλωση της ιερής Πόλης και το τραύμα του εκτοπισμού, η **πίστη-εμπιστοσύνη** σε έναν προσωπικό Θεό - την **υπέρμαχο στρατηγό** που ενεργεί ακατάπαυστα με όντως **εκπληκτικό** τρόπο εδώ και τώρα αφού εκτοπίζει τους δυνάστες από τους θρόνους και χαριτώνει υπάρξεις, που χαρακτηρίζονται από απιστία στον εαυτό τους, υποκαθίσταται από την **πίστη-υπακοή** στην «άχρονη» Τορά, η οποία δεν «μεταφράζεται» ως **επαγγελία** αλλά ως **Νόμος**. Θεωρείται ότι το Πνεύμα δεν πνέει δημιουργικά-ανακαινιστικά και το ζητούμενο σε έναν λαό που εφαρμόζει κατά γράμμα τις λατρευτικές διατάξεις του είναι πλέον το θαύμα και μάλιστα εκτός ιστορικού χρόνου.

Στην **Κ.Δ.** και ιδίως στα αρχαιότερα βιβλία της που προέρχονται από το νεότερο απόστολο, ο οποίος και έζησε πολλά χρόνια σε κατάσταση **απιστίας** προτού αναγνωρίσει στον εσταυρωμένο αναστάνα τον **Κύριο**, ισχύουν για το πιστεύω τα εξής:

1. Ήδη στην Α΄ Θεσ. δύο φορές ο Π. ως μάνα-τροφός αναφέρεται σε **πιστεύοντες** (2, 10. 13-πρβλ. 1, 7) χωρίς να προσδιορίζεται το αντικείμενο (σε δοτ. ή ἐπί ή + εἰς): τι ακριβώς εμπιστεύονται τα βαπτισμένα μέλη της πρώτης χριστιανικής κοινότητας. Αυτό το γεγονός αποδεικνύει ότι ο όρος **πίστη** στον Αναστάνα πολύ νωρίς έγινε σημείο ταυτότητας που διαχώριζε τα μέλη της Εκκλησίας από αυτά άλλων θιάσων-κοινοτήτων (που ονομάζονται από τον Π. **ἀπιστοί**) και φυσικά και της Συναγωγής για τους οποίους το κατεξοχήν χαρακτηριστικό είναι το **δίκαιος**. Πλέον η **πίστη** δεν αφορά σε «τυφλή» υπακοή στα λόγια μιας Βίβλου αλλά ανακτά το αβραμιαίο χαρακτηριστικό της εμπιστοσύνης σε έναν Θεό που κενώνεται-«αδειάζει» τον εαυτό του για να λειτουργήσει μέσω ενός ανήκουστου *salto mortale* ως πρωτότοκος αδελφός της «χαμένης» ανθρωπότητας. Μέσω της πίστεως ο αίσχιστος και αποτροπιαστικός θάνατος του Χριστού **χάριν** των πάντων δεν βιώνεται πλέον ως εξευτελιστική **κατάρα** αλλά ως σωτηριώδες **ιλαστήριο** (τράπεζα συμφιλίωσης).
2. Στην Κ.Δ. συνήθως δεν γίνεται λόγος για **πιστούς** ή **πιστεύσαντες** (πρβλ. Αβραάμ) αλλά για **πιστεύοντες** (σε διαρκή ενεστώτα). Συνεπώς η π. δεν αφορά μόνον στο να γίνει

⁵ Koch, ό.π. 411.

κάποιος χριστιανός αλλά και στο να είναι. Μάλιστα συνήθως ο όρος *πιστεύων* συνδυάζεται εμφατικά με το μονοσύλλαβο αλλά συμπεριληπτικό του σύμπαντος *πας*⁶, γεγονός που αποκαλύπτει γιατί προτιμάται ως δείκτης ταυτότητας (identity marker) του νεοσύστατου «οικουμενικού κινήματος» τον 1^ο αι. μ.Χ., τον αιώνα του φόβου.

3. Αντιθέτως προς ό,τι συμβαίνει στο σημερινό λεξιλόγιο, για τον Π. (α) η π. δεν διακρίνεται από τη γνώση. Σημαίνει τη βεβαιότητα της ύπαρξης αναφορικά με μια «πραγματική πραγματικότητα» (έν Χριστώ, καινή κτίση Γαλ. 6, 12), που αντιστοιχεί σε αυτή του δημιουργού εκ του μη όντος Θεού. Ουδέποτε ο Π. αναφέρει τις άλλες μη πραγματικές πραγματικότητες ως *πίστεις/πιστεύω*. Σημειωτέον ότι η π. στα εβραϊκά (*emuna* > Αμίν) συνδέεται με την αλήθεια. (β) Η *ύπακοή πίστεως* ταυτίζεται με την πράξη και παράγει ήθος (και με τη σημασία του *έθους/ συγκεκριμένου lifestyle*). Άρα δεν παραμένει *Sola fide* αλλά διαρκώς *ενεργείται* διά της αγάπης (Γαλ. 5, 6 6, 15 καινή κτίση Ρωμ. 1, 5 10, 16). Συνεπώς η π. σχετίζεται και με το τι πραγματικά είναι ο άνθρωπος και η ταυτότητά του (Γαλ. 5, 6) αφού με τη μεταστροφή στον Χριστό δεν αλλάζει κάτι στον άνθρωπο αλλά ο όλος άνθρωπος (Β' Κορ. 5, 14-17 Γαλ. 2, 19-20).

Από τα ανωτέρω κατανοεί κάποιος ότι τα διλήμματα π.-έργα αλλά και π.-γνώσις που τέθηκαν με ένταση στην ευρωπαϊκή ιστορία είναι ψευτοδιλήμματα. Άλλου είδους «έργα» καταπολεμά ο Π. στις επιστολές του ενώ και η «γνώση» στα νεότερα κείμενα του Corpus, δεν σχετίζεται με την πραγματική επιστήμη, αλλά με εσωτεριστικού τύπου μυθεύματα (πρβλ. Α' Τιμ.). Στη ζωή του Ι.Χριστού ο όρος *πίστη* συνδυάζεται κατεξοχήν με το ευαγγέλιο της έλευσης μιας καινούργιας εποχής και την πραγματοποίηση των συνοδευτικών του λόγου Του δυνάμεων μέσω των οποίων παρέχει τη δυνατότητα αληθινής επικοινωνίας.

Η έννοια του τι σημαίνει «πιστεύω» σε έναν Θεό Αββά (=πατέρα!) και τον Κύριο Ιησού θεωρώ ότι παραδίδεται για πρώτη φορά με ενάργεια στην καρδιά του αρχαιότερου Ευαγγελίου, του Κατά Μάρκον, που εγκαινιάζεται με την «προγραμματική δήλωση» στη Γαλιλαία: *πεπλήρωται ο καιρός και ήγγικεν ή βασιλεία του Θεού· μετανοείτε και πιστεύετε εν τῷ εὐαγγελίῳ* (1, 15). Σε αυτήν και μάλιστα σε μια ενότητα που επιγράφεται στην Έρευνα ως *Ευαγγέλιο της παιδικότητας*, περιγράφεται η «πορεία» του Κυρίου από τη «Γαλιλαία των αλλοδαπών» στην Ιερουσαλήμ και το άγιον Όρος του Πάθους και της Ανάστασης. Ξεκινά με το ερώτημα-γκάλοπ τι τελικά θεωρεί ο όχλος και τι οι μαθητές ότι είναι για αυτούς ο Ιησούς. Ακολουθεί μετά από επταήμερη *σιωπή* η Μεταμόρφωση του Κυρίου όπου μέσα και από *διαλογική συζήτηση* με τους εκπροσώπους του Νόμου και των Προφητών, αποκωδικοποιείται οπτικά (λάμψη και νεφέλη) και ακουστικά (η φωνή του Θεού Πατέρα) το κρίσιμο μυστικό περί ενός μη «μαρμαρωμένου» αλλά πάσχοντος Μεσσία. Δεν παραμένει, όμως, ο Ιησούς σε πελάγη ησυχίας-νιρβάνα, όπως ανοήτως προτείνει ο κορυφαίος Πέτρος. Σπεύδει να κατηφορίσει στην κοιλάδα του κλαυθμώνος (την «καθημερινότητα» της ιστορίας), όπου ο μεταμορφωμένος Υιός του Πατέρα έρχεται πρόσωπο προς πρόσωπο με έναν παραμορφωμένο από τον διάβολο γιο, εκπρόσωπο μιας γενιάς που δρα αυτοκαταστροφικά, καθώς η προηγούμενη παρότι τυπικά κάπου πίστευσε, ποτέ πραγματικά δεν λάτρεψε: *ο δε Ιησους ειπεν αυτω· το «ει δύνη, πάντα δυνατά τῷ πιστεύοντι».* εὐθύς κράξας ο πατήρ του παιδίου ἔλεγεν· «*Πιστεύω· βοήθει μου τῇ ἀπιστίᾳ*» (Μκ. 9, 23-24). Πρόκειται για τον μοναδικό «εξορκισμό» που απαιτείται π..

Στην επόμενη συνάφεια μέχρι να φθάσει ο Ιησούς στην Ιεριχώ, τα «προπύλαια του Πάθους», ουσιαστικά με λόγια και συμβολικές ενέργειες επεξηγεί στους μαθητές που δεν είχαν καταφέρει να κάνουν το «θαύμα» ότι το «*ει δύνη, πάντα δυνατά τῷ πιστεύοντι*» τελικά δεν αφορά στον

⁶ Πρβλ. την προσθήκη του Π. στο Ησ. 28, 16 (Ρωμ. 10, 11-12).

πατέρα μόνον αλλά και σε αυτούς που όπως αποδεικνύεται αναζητούσαν το «βόλεμα» πλησίον Του. Είναι χαρακτηριστική η αρμονική «κυκλική-επικεντρική» δομή της συγκεκριμένης ενότητας η οποία πλαισιώνεται από τη δωρεά του φωτός σε περιθωριακούς τυφλούς τη στιγμή που ακόμη και οι μαθητές, παρά τα «χιλιόμετρα» που έχουν διαγράψει με τον Ιησού, δεν μπορούν να απιστήσουν στα «όνειρά τους» για να «δουν» ποιος είναι τελικά ο κύριός τους και να τον πιστέψουν. Στη συγκεκριμένη ενότητα ίσως βρίσκονται τα ίχνη της πρωτοχριστιανικής κατήχησης σε **φοβούμενους τον Θεό** όπως ονομάζονταν οι πιστεύοντες πριν τη βάπτισή τους⁷:

Δεύτερη πρόρρηση του εξουτελιστικού πάθους (9, 30-32).

Α. Πρώτος ο έσχατος-διάκονος/ο διακονιάρης τραπέζης (9, 33-35). Συνήθως ένα παιδί ήταν υποχρεωμένο να λύσει τα κορδόνια και να πλύνει τα ακάθαρτα πόδια του πατέρα-πατριάρχη (πρβλ. Λκ. 22, 24-27: *ὁ μείζων ἐν ὑμῖν γινέσθω ὡς ὁ νεώτερος καὶ ὁ ἡγούμενος ὡς ὁ διακονῶν*).

Β. Παιδί (9, 33-35) – οίκος Καπερναούμ: ³⁶*καὶ λαβὼν παιδίον ἔστησεν αὐτὸ ἐν μέσῳ αὐτῶν (στο ἐπίκεντρο !)* καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὸ (υψώνεται στην ευθεία των οφθαλμών) *εἶπεν αὐτοῖς: ³⁷«Ὁς ἂν ἐν τῶν τοιούτων παιδίων δέξηται ἐπὶ τῷ ὀνόματί μου, ἐμὲ δέχεται· καὶ ὁς ἂν ἐμὲ δέχεται, οὐκ ἐμὲ δέχεται ἀλλὰ τὸν ἀποστείλαντά με».*

Γ. («Εριστικός») διάλογος Ιησούς και μαθητῶν αναφορικά με τον εξορκιστή που δεν ακολουθεῖ εκείνους (9, 38-40 [ὄχι τον Χριστό!]) και σφετερίζεται τα δικά τους «δικαιώματα» (copyright) στην αποτροπή του διαβόλου. Οι μαθητές θέτουν ερωτήματα ισχύος και τελετουργικού αντί για απορίες σταυρικές. Σύμφωνα με τον Χριστό, το θέμα δεν είναι ποιος είναι «δικός μας» αλλά αν ὄντως λειτουργεῖ θεραπευτικά στο ὄνομά Του.

Δ. **Συναναστροφή με τους «μικρούς» (9, 41-50) και σκάνδαλο:** καλύτερα να αποκόψεις ὅ,τι πιο πολύτιμο ἔχεις στην οικογένεια ἢ την Εκκλησία, παρά να τους σκανδαλίσεις.

Γ'. («Εριστικός») διάλογος αναφορικά με την «ἀπόλυση/το αυτόματο διαζύγιο της συζύγου» που σχετίζεται ἄμεσα και με το παιδί. Αναίρεση κάθε «πατριαρχικής αυθαιρεσίας» ἔστω κι αυτή συντελεῖται στο ὄνομα του Νόμου.

Β'. Πλούσιος + Παιδιά (10, 1-12). Το τελικό κρίσιμο πείραμα (τεστ) εἰάν οι μαθητές αφομοίωσαν το προηγούμενο μάθημα της Καπερναούμ. Τώρα *έρχονται* τα παιδιά ὡς «απρόσκλητοι επισκέπτες». Οι μαθητές *επιτιμούν* τα «παράσιτα» για ἕναν ὑπό ενθρόνιση βασιλιά. Το ρήμα χρησιμοποιεῖται στον Μκ. για τους εξορκισμούς και υποδηλώνει τη «δαιμονοποίηση» των παιδιῶν ἀπὸ μαθητές σε μια εποχή γεροντοκρατίας⁸. Σημειωτέον ὅτι προηγουμένως στην περίπτωση ενός ἄλλου παιδιοῦ δεν κατάφεραν να «εξορκίσουν» το πονηρό πνεῦμα ἐνῶ τα «έβαλαν» και με τον εξορκιστή διότι δεν ἦταν «δικός» τους. Ο Ιησούς τα ευλογεῖ πληθωρικά: ¹⁵*Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, ὁς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ ὡς παιδίον, οὐ μὴ εἰσέλθῃ εἰς αὐτήν.* ¹⁶*καὶ ἐναγκαλισάμενος αὐτὰ κατευλόγει τιθεὶς τὰς χεῖρας (ὄχι την χεῖρα) ἐπ' αὐτά.*

Α' Πρώτος/έσχατος (10, 17-31). Ο πλούσιος δεν τολμά να απαρνηθεῖ το «θεμέλιο» της κοινωνικής και θρησκευτικής του καταξίωσης για να ενταχθεῖ σε μια κοινότητα που

⁷ Οι παρακάτω πληροφορίες λήφθηκαν ἀπὸ το ἄρθρο M. Ebner, Das "Das Kinderevangelium" des Markus, *Bibel heute* 163 (2005) 14-16.

⁸ 1, 25-3, 12-4, 39-9, 25.

απαρτίζεται από τα «νήπια»- «μωρά του κόσμου», αδελφές και αδελφούς, και όχι από πάτρωνες-δεσπότες και υφισταμένους (κοινωνία της αντεστραμμένης πυραμίδας)

Εγκατάλειψη των κατά σάρκα συγγενών (και των τέκνων όχι όμως της συζύγου [!]) χάριν του Ιησού. **Τρίτη πρόρρηση του εξευτελιστικού πάθους (9, 30-32).** Οι «εκλεκτοί» μαθητές «αμετανόητοι» συνεχίζουν να «εκβιάζουν» θρόνους!

Στο ανωτέρω «ευαγγέλιο της παιδικότητας» ως μοντέλο προβάλλονται επανειλημμένα άμεσα και έμμεσα οι «μικροί». Αυτοί δεν ονομάζονται μάλιστα με τον όρο τέκνο («γόνος» της οικογένειας) αλλά με τον εξαρτημένο-«ανώριμο»-αφελή *παιδα* (και μάλιστα το υποκοριστικό *παιδίον*) που στην ελληνική λαλιά σημαίνει τον σκλάβο ή αλλιώς το *be nobody*⁹. Δεν πρόκειται συνεπώς για ρομαντικές σκηνές αλλά για ανατροπή μοντέλων ζωής. Ακόμη και το *ὅς ἂν μὴ δέξηται τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ* έχει διπλή σημασία. Κανείς δεν έχει θέση στον καινούργιο κόσμο της αυθεντικής αγάπης και ελευθερίας εάν (α) δεν ανοίξει την καρδιά και το σπίτι του για δοχή-φιλοξενία στους άσημους ωσάν να είναι ισότιμοι αφέντες ή/και **δάσκαλοι – σοφοί** (όπως προέβλεπε το αντίστοιχο ιουδαϊκό μότο). (β) Κανείς δεν κοινωνεί τη βασιλεία εάν δεν υιοθετήσει/ασπαστεί τη στάση των παιδιών αποποιούμενος το στάτους που του παρέχει ακόμη και η ευλάβειά του. Τελικά *ευλογία* δεν έχει ο ενάρετος και πλούσιος σε όλα του συνομιλητής παρότι τα πλούτη θεωρούνταν στην Π.Δ. ως το κατεξοχήν «πιστοποιητικό ευσέβειας». Τα χέρια του Κυρίου αγκαλιάζουν εκείνον που μοιράζεται το βιος του με τα «μωρά του κόσμου», υιοθετώντας τη δική τους στάση ζωής. Αυτό σημαίνει (α) απιστία στο λατρεμένο εγώ και τις “αξίες” του «κοινωνικού» χρηματιστηρίου, (β) πίστη-εμπιστοσύνη στον Θεό ως Πατέρα *ἡμῶν* (πρβλ. την κραυγή *Αββὰ* [πρβλ. *μπαμπά*]) και (γ) σχέσεις ζωής με κάθε άνθρωπο (ανεξαρτήτου χρώματος και ετικέτας) χωρίς «κρατούμενα». Πολύ χαρακτηριστικά η φράση στην καρδιά της περικοπής: *Πᾶς γὰρ πυρὶ ἀλισθήσεται*⁵⁰ *Καλὸν τὸ ἄλας· ἐὰν δὲ τὸ ἄλας ἄναλον γένηται, ἐν τίνι αὐτὸ ἀρτύσετε; ἔχετε (= μοιράζεστε) ἐν ἑαυτοῖς ἄλα καὶ εἰρηνεύετε ἐν ἀλλήλοις* (9, 49). Ίσως με το *ἄλας* δεν σημαίνεται μόνον η θυσία αλλά και το λιτό τραπέζι που καθόμαστε ή μάλλον ανακλινόμαστε όλοι μαζί για να μοιραστούμε «ψωμί και αλάτι» βιώνοντας το *ἀλλήλους* το οποίο στον ελληνορωμαϊκό κόσμο περιοριζόταν στον οικείο και τον φίλο που όμως είναι οφείλει να είναι οπωσδήποτε *ὅμοιος* (= ισότιμος).

Ερχόμαστε στο 2014 μ.Χ., όπου βιώνουμε όπως κάποτε και ο λαός του Ισραήλ τη δική μας περίοδο κρίσης, διαπιστώνοντας το ουσιαστικά έλλειμμα της πίστης/εμπιστοσύνης σε όλα τα επίπεδα. Θα επιμείνω σε μία μικρή λεπτομέρεια αφού ως γνωστόν σε αυτές κρύβεται ο «διάβολος». Ενάντια ίσως στην μονομέρεια του *sola scriptura*, έχει διατυπωθεί στον ορθόδοξο χώρο η άποψη ότι η Εκκλησία *έζησε και χωρίς την Καινή Διαθήκη* (καθώς ο Κανόνας αυτής συγκροτήθηκε το β' ήμισυ του 2^{ου} αι. μ. Χ.). *Ποτέ δεν έζησε, όμως, χωρίς την Ευχαριστία*, η οποία αρχικά ονομαζόταν με τον ασυνήθη για το περιβάλλον όρο *κλάση του άρτου*. Η απόλυτη αλήθεια είναι ότι ο λαός του Θεού ποτέ δεν έζησε και χωρίς την Π.Δ. Οι θεόπνευστες Γραφές της Κ.Δ., τις οποίες αναγιγνώσκει και ο Ι. Χριστός αλλά και η πρώτη Εκκλησία για να οδηγήσει σε μεταστροφή και άρα σε αληθινή πίστη τους κατηφορίζοντες προς Εμμαούς, ταυτίζονται με τα βιβλία της Π.Δ. έστω κι αν μέχρι και τα τέλη του 1^{ου} αι. ούτε στον Ιουδαϊσμό δεν υπάρχει ακόμη συγκροτημένος Κανόνας. Μέχρι σήμερα υπάρχουν ακολουθίες του νυχθημέρου κατά τις οποίες εκτός του *Πάτερ ημών* δεν ακούγεται η Κ.Δ. Δεν υπάρχει αντιθέτως καμιά η οποία δεν περιέχει παλαιοδιαθηκικό ανάγνωσμα και ιδίως Ψαλμό (πρβλ. *Ωρες, Απόδειπνο, [...]*). Σημειωτέον ότι τα αναγνώσματα σε αυτές τις ακολουθίες αναγιγνώσκει όταν είναι παρών ο ευρισκόμενος στο

⁹ Βλ. Σ. Δεσπότη, *Ο Ιησούς ως Χριστός και η Πολιτική Εξουσία στους Συνοπτικούς Ευαγγελιστές*, Αθήνα: Αθως 2006, 231. 252-259.

μέσον του ποιμνίου επίσκοπος (ο οποίος προβλέπεται από τους Κανόνες¹⁰ να γνωρίζει ερευνητικώς τις Γραφές) ενώ όλες (οι ακολουθίες) εγκαινιάζονται με την επίκληση του Αγ. Πνεύματος (*Βασιλεύ ουράνιε*) το οποίο σύμφωνα με το *Πιστεύω έλάλησε διά των Προφητών*.

Αποδεικνύεται στην λειτουργική έρευνα¹¹ ότι για πολλούς αιώνες οι Προφήτες διαβάζονταν πριν τον Απόστολο και το Ευαγγέλιο. Δεν γνωρίζουμε εάν υπήρχε η διάκριση που υπάρχει σήμερα τα παλαιοδιαθηκικά αναγνώσματα να διαβάζονται «χύμα» ενώ τα καινοδιαθηκικά εμμελώς όπως ανακοίνωνε και ο κήρυκας στο θέατρο τα διατάγματα (*edicta*) του αυτοκράτορα. Σε κάθε περίπτωση οι πιστοί ακροώνταν τους Προφήτες αλλά και κήρυγμα επ' αυτών (πρβλ. Ομιλίες Ι. Χρυσοστόμου). Σημειωτέον ότι μια προφητεία θεωρούνταν ότι έχει τριπλή αναφορά: στο ιστορικό παρόν της, τον Ι. Χριστό και τα τελικά έσχατα-τη νέα Ιερουσαλήμ. Οι Προφήτες πλέον στη θεία Λειτουργία των Ορθοδόξων δεν αναγιγνώσκονται στην Λειτουργία του Λόγου όπου μετουσιώνεται ο λόγος της Α.Γ. σε «σάρκα και αίμα» του βροτού. Οι προφητείες (όπως ονομάζεται στην Εκκλησία και η Τορά/ο Νόμος αφού με αυτό το πνεύμα ερμηνεύεται στην Εκκλησία) μετατέθηκαν στο κέντρο του Εσπερινού μετά τον αρχαιότατο επιλύχνιο ύμνο (*Φως ιλαρόν*) και το ψαλμικό προκείμενο ενώ επαναλαμβάνονται τα ίδια-τυποποιημένα για συγκεκριμένες κατηγορίες αγίων (οσίων, ιεραρχών, μαρτύρων). Δεν γνωρίζω εάν αυτή η μετάθεση συνδέεται με το γεγονός ότι οι Προφήτες ήδη στη Β' Πέ. (1, 19) παρομοιάζονται με λύχνο που φαίνει ως *φως ιλαρόν* σε **τόπο αυχμηρό** (= σκοτεινό) εξαγγέλλοντας την Ανατολή, δηλ. τον Μεσσία (Ζαχ. 6, 12· Μαλ. 3, 20 Ο' [4, 2]· πρβλ. Ησ. 59, 19· Ιω. 5, 35 [Ιωάννης Βαπτιστής]). Αυτή η μετάθεση, όμως, στερεί από τον μέσο πιστό τη δυνατότητα ακρόασης των Προφητών καθώς και για πρακτικούς λόγους δεν συμμετέχει στη συγκεκριμένη ακολουθία εκτός και αν αυτή είναι πανηγυρική. Δεν δίνεται επίσης η δυνατότητα στην συναγμένη εορτάζουσα Κοινότητα αλλά και κατεροχήν στους ποιμένες μέσω το Κηρύγματος να εντροφήσουν στα νάματα αυτών των τόσο αφυπνιστικών κειμένων¹².

Θεωρώ ότι η άγνοια των Προφητών, οι οποίοι έδωσαν ιδιαίτερη έμφαση στη δεύτερη πλάκα της Διαθήκης, έχει τις εξής συνέπειες για το πώς αντιλαμβανόμαστε οι περισσότεροι την πίστη μας: **α)** Σε μια εποχή κρίσεως το μήνυμα εναντίον της αδικίας και της παραμέλησης των αδύνατων κοινωνικά ομάδων που αντιθέτως χαίρουν της προστασίας του Κυρίου, θα λειτουργούσε αφυπνιστικά όπως και **β)** η κριτική τους εναντίον μιας λατρείας που συχνά προσφέρεται στον Θεό με την αρχέγονη **μαγική-μηχανιστική «λογική»** του *δούναι και του λαβείν*. Ο ίδιος ο Ι. Χριστός, ο οποίος και τελικά υποκατέστησε τη θυσία, κατά την (επονομαζόμενη) *κάθαρση του Ιερού* παρέπεμψε κατεροχήν στον προφήτη του πάθους Ιερεμία (Μκ. 11, 17= Ησ. 56, 7· Ιερ. 7, 11). **γ)** Επιπλέον άγνοια των προφητών, οι οποίοι με τη μορφή που απαντούν στην Π.Δ., συνιστούν ένα μοναδικό παγκοσμίως φαινόμενο της ιστορίας του Ισραήλ, οδηγεί σε παρερμηνεία συγγενών καινοδιαθηκικών κειμένων (όπως η *Αποκάλυψη*) και σε παρεξήγηση εν γένει των μετά Χριστόν διορατικών προφητών της Εκκλησίας. Άλλωστε γενικότερα η «γλώσσα» της Κ.Δ. αλλά και της λατρείας είναι δυσερμηνευτη χωρίς την άριστη εξοικείωση με τη γλώσσα αλλά και τη «θεολογία των Ο'» μεταφραστών της Π.Δ.. Ας μην λησμονείται ότι όταν ο Ι. Χριστός και οι συγγραφείς της Κ.Δ. μνημονεύουν έναν στίχο, ουσιαστικά παραπέμπουν σε ολόκληρη της συνάφεια αυτού. Κλασικό παράδειγμα η κραυγή του Κρεμασμένου επί το ξύλον *Θεέ μου, Θεέ μου [...]* η οποία ανακαλεί στον εγκρατή των γραφών ολόκληρο τον Ψ. 21 (Ο') ο οποίος και καταλήγει με τον θρίαμβο του δικαίου στο μέσον της σύναξης. **δ)** Ιδίως κατά τη Μεγάλη

¹⁰ Κανών Β' της Ζ' Οικουμενικής Συνόδου.

¹¹ R.F. Taft, *Were there Once Old Testament Readings in the Byzantine Divine Liturgy? Apropos of an Article by Sysse Gudran Engberg, Biletino della badia greca di grottagerrata* 8 (2011) 271-312.

¹² Σημειωτέον ότι από τη Ελληνική Βιβλική Εταιρεία εκδόθηκε το *Προφητολόγιο* με απόδοση στη νέα Ελληνική και σχόλια στο περιθώριο.

Εβδομάδα, κατά την οποία σε ετήσια βάση ο πιστός αλλά και ο μέσος Έλληνας αφουγκράζεται ίσως περισσότερο από ποτέ την Π.Δ., ακούγονται ύμνοι, οι οποίοι χρησιμοποιώντας την ποιητική άδεια, στρέφονται με πάθος εναντίον των Ιουδαίων και του Ιούδα. Μόνον εάν γνωρίζει κάποιος «από καρδιάς» την αντίστοιχη προφητική κριτική, μπορεί να οδηγηθεί σε αυτοκριτική, συνειδητοποιώντας ότι αυτή (η κριτική) δεν σχετίζεται με τον αντιϊουδαϊσμό ο οποίος έχει αναβιώσει στις μέρες μας. Άλλωστε και ο ίδιος ο Π. «διορθώνοντας» ίσως τις σκληρές εκφράσεις του στο Α΄ Θεσ. 2, 15-16, τελικά στο Ρωμ. 9-11 επί τη βάσει ενός «κρεσέντο» προφητειών, καταφάσκει στην τελική λύτρωση του εκλεκτού λείμματος του Ισραήλ που θα επιστρέψει στον Χριστό. Έτσι στηλιτεύει την «αυτάρκεια» των εθνικοχριστιανών.

Γενικότερα στη σύγχρονη μετανεωτερική εποχή κατά την οποία αναβιώνει η πολυθεΐα (με ποικιλία μορφών) αλλά και η σχετικοποίηση της αλήθειας, η μη μετά λόγου γνώσεως ακρόαση της Π.Δ. και ιδίως «των ευαγγελιστών της αυθεντικής πίστης» προφητών οδηγεί στη μη συνειδητοποίηση της **μοναδικότητας** του συνυπάρχοντος και συνομιλούντος ζηλωτή Θεού ελευθερωτή¹³, αλλά στη λατρεία υπό των πιστών (αλλά όχι πιστευόντων) «ειδώλων» και αστέρων της πολιτικής και της θρησκείας. Επίσης συνεπάγεται την «ιδιωτικοποίηση» του Χριστιανισμού που γίνεται έτσι «ακίνδυνος» αλλά και «άναλος» για την καθημερινότητα αφού χωρίς τους προφήτες «αποκεφαλίζεται» η βαπτισματική φωνή αναγκαιότητας προσωπικής και συλλογικής Εξόδου από τη σύγχρονη Αίγυπτο για να αναβιώσουμε τη Διαθήκη της συζυγίας με τον Θεό για να σωθεί ο κόσμος. Ας μην λησμονείται ότι την Κυριακή του θριάμβου της Ορθοδοξίας, το πρώτο χαρακτηριστικό της **πίστης** όχι τυχαία είναι το **Οί Προφήται ώς είδον, οί Απόστολοι ώς έδίδαξαν [...] ή Οίκουμένη ώς συμ-πεφώνηκεν.**

---

¹³ G. Lohfink, *Bibel Ja-Kirche Nein? Kriterien richtiger Bibelauslegung*, Urfeld Verlag 2004, 20-21.

Σημειώματα

Σημείωμα Ιστορικού Εκδόσεων Έργου

Το παρόν έργο αποτελεί την έκδοση 1.0.

Έχουν προηγηθεί οι κάτωθι εκδόσεις:

- Έκδοση διαθέσιμη εδώ <http://eclass.uoa.gr/courses/SOCTHEOL138/>

Σημείωμα Αναφοράς

Copyright Εθνικών και Καποδιστριακών Πανεπιστημίων Αθηνών Σωτήριος Δεσπότης 2015. Σωτήριος Δεσπότης. «Χριστολογικές Μαρτυρίες της Παλαιάς Διαθήκης. Ενότητα 4: Πίστη και σήμερα». Έκδοση: 1.0. Αθήνα 2015. Διαθέσιμο από τη δικτυακή διεύθυνση:

<http://opencourses.uoa.gr/courses/SOCTHEOL2/>

Σημείωμα Αδειοδότησης

Το παρόν υλικό διατίθεται με τους όρους της άδειας χρήσης Creative Commons Αναφορά, Μη Εμπορική Χρήση Παρόμοια Διανομή 4.0 [1] ή μεταγενέστερη, Διεθνής Έκδοση. Εξαιρούνται τα αυτοτελή έργα τρίτων π.χ. φωτογραφίες, διαγράμματα κ.λ.π., τα οποία εμπεριέχονται σε αυτό και τα οποία αναφέρονται μαζί με τους όρους χρήσης τους στο «Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων».

[1] <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/>

Ως **Μη Εμπορική** ορίζεται η χρήση:

- που δεν περιλαμβάνει άμεσο ή έμμεσο οικονομικό όφελος από την χρήση του έργου, για το διανομέα του έργου και αδειοδόχο
- που δεν περιλαμβάνει οικονομική συναλλαγή ως προϋπόθεση για τη χρήση ή πρόσβαση στο έργο
- που δεν προσπορίζει στο διανομέα του έργου και αδειοδόχο έμμεσο οικονομικό όφελος (π.χ. διαφημίσεις) από την προβολή του έργου σε διαδικτυακό τόπο

Ο δικαιούχος μπορεί να παρέχει στον αδειοδόχο ξεχωριστή άδεια να χρησιμοποιεί το έργο για εμπορική χρήση, εφόσον αυτό του ζητηθεί.

Διατήρηση Σημειωμάτων

- Οποιαδήποτε αναπαραγωγή ή διασκευή του υλικού θα πρέπει να συμπεριλαμβάνει:
  - το Σημείωμα Αναφοράς
  - το Σημείωμα Αδειοδότησης
  - τη δήλωση Διατήρησης Σημειωμάτων
  - το Σημείωμα Χρήσης Έργων Τρίτων (εφόσον υπάρχει)
- μαζί με τους συνοδευόμενους υπερσυνδέσμους.

Χρηματοδότηση

- Το παρόν εκπαιδευτικό υλικό έχει αναπτυχθεί στο πλαίσιο του εκπαιδευτικού έργου του διδάσκοντα.
- Το έργο «**Ανοικτά Ακαδημαϊκά Μαθήματα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών**» έχει χρηματοδοτήσει μόνο τη αναδιαμόρφωση του εκπαιδευτικού υλικού.
- Το έργο υλοποιείται στο πλαίσιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Εκπαίδευση και Δια Βίου Μάθηση» και συγχρηματοδοτείται από την Ευρωπαϊκή Ένωση (Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο) και από εθνικούς πόρους.

